

verwilt bij
naar Bethle-
let geloven,
nsoen voor
ets. Als we
dat Jezus
de duivel
verzoenen,
lgen en te
s schrijft in
Christus Je-
d en recht-
s".
zijn volk de
tranen. Ja,
onbegrensde
istus te zij-
s met zich-
zodat we in
vergeving,
id en leven.

in de kring
noet er toen
!
kte en wier
ker.

2 verlossing
dienen zon-
voor Hem,
geloof was
iker. En Si-
ogen hadden

de volbracht

door Jezus'
kt heeft. Er
wille.

de is gebro-
ristus' wege
lat we vrede
euwig leven.
we aarde en
Here mogen

ven uit het
heid zoeken

et niet meer

eren en he-
Wee als we

omen. Maar:

schouwen;
eer,
ren".

H. J. J.

JK LEVEN

misschriften,
zou moeten
". Ik citeer
Proces tegen
lijke, en eer-
s J. v. Dijk,
ken, Utrecht,
synode be-
we kerkorde
eten ge-
le H. Schrift
disgeschriften
zijn kerkver-
aande op de
maar ook wel
i uit de eer-
sch in wezen
r. De barthi-
leiders kun-
duidelijk on-
en materieel
de inhoud
respect voor
rmee ze ge-

ig 11 van de
jaar weer in

heft de synode
gedaagde (de
penbaring van
echt geschied.
le Additionele
elijdenisschrij-
le Nederl. Ge-

loofsbelijdenis in het bijzonder, leren, te geloven in de Drieënige God en niet in de zelfopenbaring van de Drieënige God. Dat is dus al weer een grond, om het besluit tot vaststelling van de Kerkorde onrechtmatig, ongeldig, en onverbindend te nemen".

Tot zover stelling 11 van appellanten in hun dagvaarding.

Wat ervan te denken?

Natuurlijk hebben appellanten voor wat het zake-lijke betreft, volkomen gelijk. De belijdenis van God als drieënig God is in feite prijsgegeven. Als Van Niftrik zegt: „God is Vader als zijns wijze der drie-eenheid Gods" (Kl. D., 56), dan is men al gewaar-schuld. Als het verder bij hem heet: „behalve een-heid is er ook een meervoud in God: God KAN vol-gens het evangelie telkens anders; als spreken niet genoeg is, dan komt Hij; als komen niet ge-noug is, dan troost Hij" (271, verwijzing naar Noordmans), of ook: „Het trinitarisch dogma zegt, dat er openheid is in God", of wederom: als hij spreekt van de liefdesopenbaring Gods in zijn drie zijnswijzen als Vader, Zoon en Heilige Geest" (271), drie zijnswijzen Gods: God boven ons, God met ons, God in ons (272), en ge vindt dan niet het woord zijnswijze, doch wel het woord „persoon" tussen aanhalingstekens geplaatst (273), dan verstaat ge al: hier is niet meer de taal der nederlandsche geloofsbelijdenis. Het woord „ver-schijningswijze" wordt wel vermeden, en met de term „zijnswijze" schijnt het recht om Sabellius als ketter te blijven brandmerken (275) wel gegarandeerd. Maar het woord „Persoon" blijft tussen aanha-lingstekens. Indien die nu overal stonden, zou men ze kunnen aanvaarden. Geen barthiaanse teken immers dan een aanhalingsteken. Maar nu een keus gemaakt wordt, het ene met, het andere zonder aanhaling-teken, nu gaat men nadenken. Men herinnert zich wat jaren geleden al door Barth-Miskotte populair gemaakt is in Nederland: „Uitsluitend (!) in deze zijne, ons menschen bereikende (!) Werkelijkheid is God God". Ook toen was het een spreken van de drie zijnswijzen en namen Gods (Apost. Geloofsbel., 27, 28; vgl. Barth, K.D., II, 1, 367, 744). Leg maar eens de voornaamste uitspraken van Barth over de drieënigheid naast wat Ursinus, vader van onze Catechismus, heeft gezegd (b.v. Expl. Cat., Hanoviae, 1634, 137) over goede en valse uit-drukkingen, die men in de triniteitsleer hoort bezigen, en ge ziet in een ogenblik, dat wat Ursinus ongeoor-loofde uitdrukkingen noemt, bij de Barthianen de ge-liefkoosde zijn; zie ook a.w. 135, 132/3.

Maar al hebben o.i. appellanten volkomen gelijk, voor wat het zakelijke betreft, toch blijft weer de vraag, of de rechter de invoering der kerkorde, als in strijd met art. 1 der Additionele Artikelen geschied, kan ongedaan maken.

Het is goed hierover eerst de appellanten zelf te horen. Uit één der pleitnotities, waarvan ik afschrift ontving met verloop van citeren, blijkt, dat volgens appellanten artikel 1 der Additionele Artikelen be-doeld was als een „waarborg ter bescher-ming van de Kerk tegen misbruik en schending door een synodale meerderheid". Nu is „waarborg" een sterk woord; was de klank van artikel 1

ook zelf van overeenkomstige sterkte? Wij geloven het niet, zoals we reeds aangaven („bodem"!). Maar appellanten wijzen naar een toelichting (!). Onwillekeurig zucht een gereformeerde, die 1942—1944 beleefd heeft, nu: o wee! En hij blijkt gelijk te hebben ook. We lezen nl. in bedoelde pleitnota:

„De uitdrukking „in gehoorzaamheid aan de Heilige Schrift en staande op den bodem der belijdenisschrij-ten" vindt haar verklaring in de toelichting op het voorstel, waarbij deze regeling werd aangeboden. Hier-uit blijkt, dat men de belijdenis wilde handhaven, doch dat men haar niet op één lijn wilde stellen met de Schrift en dus de gelijkstelling of juxtapositie afwees".

Is deze tekstweergave juist, dan is de „Toelichting" ook hier al weer een allergeleukigst ding. Misliden-dend door quasi-simpelheid. Want die Toelichting werkt dan met valse tegenstellingen. Men zou de be-lijdenis willen handhaven, DOCH haar niet op één lijn willen stellen met de Schrift??? Maar dat is net even dwaas, als het zeggen: we zullen deze onkreukbare onderkoning handhaven, DOCH hem niet op één lijn plaatsen met de koning; of: we zullen de genormeer-de norm handhaven, DOCH haar niet op één lijn plant-sen met de normerende norm. Wie de belijdenis hand-haaft, kan alleen maar verklaren: ik handhaaf ze, EN DUS stel ik ze niet op één lijn met de Schrift. Want dat zij — de belijdenis — appellabel is aan de Schrift, daaraan onderworpen, afgeleid is daarvan, en steeds opnieuw eraan te toetsen, dat zegt zij zelf. Wie zulke zinnestjes in een Toelichting zet, en wie ze „slikt", heeft de suggestie helpen voeden, als ware de belijdenis een papieren paus; en van de Schrift had men dat al zo gemakkelijk prijzend ontkend.

Hier is het eerste ongeluk: men is er ingelopen, dank zij die Toelichting. Hoewel men beter had kun-nen weten.

Maar de pleitnota, door ons aangehaald, schijnt de komst van het ongeluk op later te dateren: niet al bij die Toelichting, doch pas bij de Kerkorde. We lezen immers:

„In de Kerkorde zijn echter in een vernuftige com-binatie (!, K. S.) beide fouten gemaakt. In alinea 46 van de conclusie van antwoord in eerste aanleg wordt art. X onjuist geciteerd, daar de uitdrukking „op de bodem der belijdenisschrijften" hierin niet voorkomt. De bedoeling om de belijdenisschrijften af te schaffen, kan blijken uit de verwerping van een..... Ingedien-d amendement om de woorden „in gemeenschap" te ver-vangen door „in overeenstemming" (met de belijdenis-schrijften, K. S.). De voorstellers van dit amende-ment meenden, dat zonder deze wijziging de belijdenis niet werd gehandhaafd. En al mocht een enkel lid ver-klaren hebben, dat de uitdrukking „in gemeenschap" voor hem (!, K. S.) gelijke kracht inhield, waar ieder lid der Synode slechts voor zichzelf spreekt, kan dit niet als de mening der Synode gelden. Het grootste deel der leden zweeg en stemde tegen. Een tweede voorstel van Dr. Schroten, om in art. X uit te spreken, dat de Kerk de belijdenis der Vadersen als de hare er-kent werd evenmin aangenomen. Dat het wel degelijk de bedoeling was om de belijdenisschrijften af te schaf-fen, blijkt ook uit een geschrift, dat door de Synode werd aangeboden, en tot titel had: „Fundamenteel en Perspectieven van belijden", aanvaard op 19 Mei 1949.

waarin op blz. 9 wordt gesproken van de „vroegere belijdenisschrijften". Vgl. ook Weekblad van de Ned. Herv. Kerk van 1 September 1951".

Deze opmerking in de Pleitnota schijnt ons te be-wijzen, dat het al „mis" was met de belijdenis vóór de Kerkorde-vaststelling. Het was al mis in de „Toe-lichting". Het barthiaanse zinnetje: „de belijdenis niet op één lijn stellen met de Schrift" heeft het ge-reformeerde volkje zand in de ogen gestrooid (want men hoorde oude klanken), terwijl het toch in feite had kunnen gewaarschuwd zijn (omdat gelijkstelling van belijdenis en Schrift naar de belijdenis zelf even ongeoorloofd is als dat Paulus zich door de heidenen als een god zou laten vereren). En de barthianen kre-gen in dat mooie zinnetje precies wat ze wilden: de Schrift is (voor de barthianen) slechts één van de „gestalten" van Gods Woord (en denk nu maar niet dat die belijdenis zo iets is); de Schrift moet (als ik Gods „Woord" ogenblikkelijk hoor) voor mij gaan leven (maar denk niet, dat dat met de belijdenis u kan overkomen); in de Schrift-gestalte verschijnt de verborgen God incognito, maar in de belijdenis ver-schijnt de menselijkheid der kerk helemaal niet incog-nito; de moed en het pathos der confessie mag men waarderen, maar meer ook niet. Zodat barthianen, en hun collega's vrijzinnigen in die Toelichting precies kregen wat ze wilden, en de gereformeerden, voorzover ze bij die woordenvol nog wat moois dachten, daarmee tóonden, te weinig te hebben gelezen van Barth en van de kritiek op Barth. Die kritiek is erg vaak uitgescholden; Van Niftrik deed ook tegen ons blad erg verontwaardigd in een boek. Haitjema kwam Barth in een Festschrift ook een handje helpen met wat dèdain. Maar ik vraag, speciaal aan de gerefor-meerden in de Herv. Kerk: is die kritiek juist op het barthiaanse woordgebruik als door en door onhelder en daardoor zakelijk misleidend niet gebleken juist te zijn? Men had dadelijk op de ketting moeten springen. Het ongeluk is begonnen, toen Hoedemakers-ianen Haitjema Barth lieten importeren, zeggende: dat is en dat blijft confessioneel!!! Tóen heb-ben de gereformeerden in de Herv. Kerk zich getroost met meditaties, en met wat allegorie, en met Bethle-hems-bornput-exegese. Hadden ze toen maar eens wat meer vechtjassen durven heten, zoals ook wij dat hebben moeten verdragen. Dan waren de mensen niet gefopt door die barthiaanse taal van de wolf met de slaapmuts van Roodkapje's grootmoeder op.

Wat heeft nu het Hof te dien aanzien beslist?

Wel, het heeft eerst erop gewezen, dat de zo lang-zamerhand befaamd geworden woorden: „in gehoor-zzaamheid aan de Heilige Schrift en staande op de bodem der belijdenisschrijften" heus niet alleen za-gen op voorbereiding en vaststelling van de Kerk-orde; deze bepalingen werden óók gegeven voor:

1) het getuigen, met de Kerk in al haar geledingen van het Evangelie van Jezus Christus tegenover over-held en volk;

2) het leiding en vorm geven aan de arbeid, waar-toe de Kerk wordt geroepen en op alle terreinen des levens;

OVER SUMATRA

Te Palembang was — gelijk ik reeds vertelde — een kring van Gereformeerden. Dat klinkt de lezers nogal vanzelfsprekend in de oren, dunkt me zo. Maar het was niet zo eenvoudig om tot kringvorming te komen. In de grote steden van Java was dat wat anders. Daar kon het komen tot normaal geïnstitueerd kerkelijk leven. Ook daar waren er wel veel die niet of niet dadelijk hun roeping om daaraan mee te wer-ken zagen. Maar er bleef toch een belangrijke rest die de daad stelde. En daar de meeste militairen daar (te Batavia b.v.) tot het bureaupersoneel van ver-scheidene legeronderdelen hoorden, was hun dienst en waren hun omstandigheden anders dan die van de militairen te velde. Ze hadden een tamelijk geregelde dienst en konden daardoor vrij regelmatig de kerk-diensten bijwonen van de geïnstitueerde kerk ter plaatse.

Te velde en in de buitenplaatsen sprak veel meer het leven in bataljonsverband. En ook onze jongens hadden geleerd in dat verband het instituut van door de staat benoemde en geïnstrueerde legerpredikanten te aanvaarden. Aan goede voorlichting heeft het in deze veelal ontbroken. En we kunnen ons van de schuldvraag niet helemaal afmaken door te zeggen: onze kerken waren aanvankelijk van de situatie in In-dië niet op de hoogte, met name niet van de kerkelijke situatie. Want onze kerken hebben al veel eerder deel-name aanvaard in een wijze van geestelijke verzorging, die z.g.n. interkerkelijk was — in feite niet-kerkelijk — en die sterk heeft bijgedragen tot de ondermijning van het kerkelijk besef bij vele militairen.

Toen ik in 1947 voor het eerst te Palembang kwam trof ik het niet. De eerste politionele actie was juist achter de rug en tengevolge daarvan had er een in-grijpende verandering in de dislocatie der troepen

plaats gevonden. Ten gevolge van de toen beschik-bare tijd — in totaal drie maanden voor de hele trip door de Archipel — konden geen tochten worden ge-maakt naar de buitenposten van het zeer uitgestrekte militaire gebied Zuid-Sumatra. Ik had een paar dagen voor Palembang beschikbaar, die ook voldoende ge-weest zouden zijn als alle troepen nog te Palembang waren geweest, zoals het geval was toen mijn reis-schema werd opgemaakt.

Nu echter was het — ik spreek nog steeds over mijn bezoek van 1947 — een heel gezocht om eindelijk een van onze mensen te vinden. Na veel moeite ge-lukte het echter toch met een paar kerkleden in con-tact te komen. Zondags daarop hielden we twee maal een kerkdienst, in mijn kamer van Hotel Smit. Een man of vier vijf hebben die diensten kunnen bezoeken. We hebben toen de dingen na afloop der kerkdiensten grondig doorgesproken. En er zou ook na mijn ver-trek worden voortgegaan met het houden van eigen bijeenkomsten, waarin preken van Gereformeerde pre-dikanten zouden worden gelezen.

Ik weet niet hoe lang dit is geschied, maar in ieder geval liepen de zaken lange tijd niet naar wens. Het Gereformeerd kerkelijk leven wilde op Palembang niet goed op gang komen. Palembang is het zorgkindje geweest van de kerk van Batavia. Maar eindelijk kwam er verandering. Er verscheen te Batavia op doorreis naar Palembang een verpleegster, waar zij in het mi-litaire hospitaal zou worden te werk gesteld. Janny Hulzer was uit vrijzinnige kringen afkomstig, maar ze was 'n ijerig lid geworden van de Gereformeerde Kerk¹⁾. De kerkeraad te Batavia stelde haar op de

hoogte van de kerkelijke situatie te Palembang en vroeg haar op te treden als contactadres, en al het mogelijke te willen doen om de broeders daar opnieuw te vergaderen in enigheid van het ware geloof. En Janny is aan het werk gegaan. Ze heeft onze jon-gens bijeen gekregen. Al spoedig kreeg ze daarbij de hulp van Martien Grasdijk, afkomstig van Kantens. Janny noemde hem „de Bolle", uiteraard omdat hij juist zo brandmager was. Maar dat mocht hem niet hinderen. Er is daar door die twee hard gewerkt, onder de militairen en onder de enkele burgergezinnen van Pladju en Sungeigerong. Twee maal per Zondag kerkdienst in het A.M.V.J.-gebouw. Elke week studie-kring, met inleidingen en besprekingen. En nadat Grasdijk door de kerkeraad van Batavia tot ouderling was benoemd, heeft hij het catechetisch onderwijs ter hand genomen. Mondeling onder de mannen die te Palembang bereikbaar waren. Schriftelijk onder dege-nen, die op de buitenposten verbleven.

Voor al de kring te Palembang heeft bewezen dat de door Batavia voorgestane wijze van geestelijke verzorging der militairen (waarin uiteraard veel af-hangt van de activiteit der kringleden zelf en van hun bereidheid om zich allen aan het werk te geven) ook praktisch uitvoerbaar bleek. En de vermaning der Schrift: „niemand verachte uw jonkheid" bleek ook daar actueel. Grasdijk was destijds een jongeman van voor in de twintig. Maar de Here heeft hem willen gebruiken om zeer degelijk catechetisch onderwijs te geven aan de kringleden van Palembang, afgedacht nu van: elke week twee maal preeklezen, alle weken zie-kenbezoek in het hospitaal (vaak dagelijks) en per-soonlijk gesprek met de jongens die bereikbaar waren. Zijn schriftelijke cursus heb ik gezien. Methode: vra-gen en antwoorden, zelf opgesteld en van Schriftbe-wijs voorzien. Het was best, in één woord. Als door God gegeven vrucht meldde zich een achttal man-nen voor het doen van openbare geloofsbelijdenis, toen ik Augustus '49 weer te Palembang was (dat was dus

¹⁾ Helaas is ze later Rooms geworden.